

20. *National Security Strategy*. The White House. Washington. February 2015. Retrieved from <http://www.whitehouse.gov/blog/2015/02/06/president-obamas-national-security-strategy-2015-strong-and-sustainable-american-lea>

21. *A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower*. March 2015. Retrieved from <http://news.usni.org/2015/03/13/document-u-s-cooperative-strategy-for-21st-century-seapower-2015-revision>

22. *The rebalance to Asia: Why South Asia matters (Part 1)*. Bureau of East Asian and Pacific Affairs. Washington, DC. February 26, 2013. Retrieved from <http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2013/02/205208.htm>

23. *The National Military Strategy of the United States of America. The United States Military's Contribution to National Security*. June 2015. Retrieved from <http://www.defensenews.com/story/breaking-news/2015/07/01/pentagon-releases-new-national-military-strategy/29564897/>

УДК: 327 (510+540)

Клименко О. А.¹,

кандидат політичних наук,
доцент, старший науковий співробітник,
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»,
Київ, Україна. Elenaklymenko8050@mail.ru

КИТАЙСЬКО-ІНДІЙСЬКІ ВЗАЄМВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ЧИННИКІВ ЇХ РОЗВИТКУ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Анотація. Аналізуються чинники військово-політичного характеру, що мають вплив на формування політичних, економічних відносин між Китаєм та Індією. Показано співвідношення та залежність економічних, політичних, безпекових чинників у формуванні взаємовідносин країн, їх зовнішньополітичного курсу в регіоні АТР. Визначаються причини і тенденції китайсько-індійського прикордонного військового політичного конфлікту, розглядаються його можливі наслідки для сучасних відносин двох сторін. Розглянуто певні специфічні економічні чинники, які зумовлюють суть взаємовідносин Китаю та Індії. Виділено проблема впливу обох країн на Белуджистан як стратегічно важливу для обох країн територію. Розглянуто аспекти військової присутності Китаю в Індійському морі та відповідні дії Індії щодо військової політики та економічної діяльності КНР. Наголошено на значній ролі Сполучених Штатів у формуванні військових політичних союзів та коаліцій в регіоні Південної Азії та Південно-Східній Азії.

Ключові слова: політичні відносини, економічні відносини Китаю та Індії, військові чинники взаємовідносин, прикордонний конфлікт в Гімалаях, стратегічні інтереси країн, Белуджистан, коаліції США в Азії.

Аннотация. Анализируются факторы военно-политического характера, которые влияют на формирование политических, экономических отношений между Китаем и Индией. Показывается соотношение и зависимость экономических, политических факторов, а также факторов в сфере безопасности для формирования взаимоотношений двух стран, их внешнеполитического курса в регионе АТР. Определяются причины и тенденции китайско-индийского приграничного военно-политического конфликта, рассматриваются его возможные последствия для совре-

¹ Klymenko O. A. Ph. D in political sciences, Associate Professor, Senior Research Fellow, The State Institution «Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv, Ukraine. Elenaklymenko8050@mail.ru

THE CHINESE AND INDIAN RELATIONS IN THE CONTEXT OF MILITARY-POLITICAL FACTORS OF THEIR DEVELOPMENT: CHALLENGES OF CONTEMPORANEITY

менних взаимоотношеній двох стран. Рассматриваются определенные специфические экономические факторы, которые обуславливают природу взаимоотношения Китая и Индии. Выделяется проблема влияния обеих стран на Белуджистан как стратегически важную для них территорию. Рассматриваются спектры военного присутствия Китая в Индийском океане и соответствующие действия Индии относительно военной политики и экономической деятельности КНР. Подчеркивается значительная роль Соединенных Штатов в формировании военных политических союзов и коалиций в регионе Южной Азия и Юго-Восточной Азии.

Ключевые слова: политические отношения, экономические отношения Китая и Индии, военные факторы взаимоотношений, приграничный конфликт в Гималаях, стратегические интересы стран, Белуджистан, военные коалиции США в Азии.

Abstract. Factors of military-political character which influence forming of political, economic relations between China and India are analyzed. There are under discussion correlation and interdependence of economic and political factors as well as factors in the sphere of security for the forming of mutual relations of both countries, their foreign and political course in the Asia-Pacific region. Reasons and tendencies of Chinese-Indian boundary military political conflict are determined, possible consequences of the noted conflict for the contemporary mutual relations of two countries are discussed. It is examined some specific economic factors which stipulate essence of mutual relations of China and India. The problem of influence of both countries on Balochistan as strategically important for them territory is determined. The aspects of military presence of China in Indian ocean and proper actions of India with due regard to military policy and economic activity of the People's Republic of China are discussed. It is focused on the considerable role of the United States in forming of military political unions and coalitions in the region of South Asia and South-East Asia.

Key words: political relations, economic relations of China and India, military factors of mutual relations; boundary conflict in Himalayas, strategic interests of countries, Balochistan, coalitions of the USA in Asia.

Постановка проблеми. Індійсько-китайські відносини є важливою складовою життя азійського регіону. Динаміка та рівень їх взаємовідносин складним чином позначаються на політико-економічному житті більшості країн як Південної, Східної, так і Південно-Східної Азії, вони також визначають їх безпековий вектор розвитку.

Нині в умовах суттєвих зрушень у системі міжнародних відносин, позначених активністю провідних акторів (таких як США і Китай), а також впливових держав (насамперед, Близького Сходу) у сфері військової безпеки [1] поряд із Європейським Союзом у сфері внутрішньої безпеки, значна кількість середніх і малих держав регіону Південної, Південно-Східної Азії є включеними прямо або опосередковано в процеси військової напруги (приміром Малайзія, Індонезія, Бруней, Філіппіни, Тайвань у приховане протистояння США та КНР навколо Південно-Китайського моря [2, с. 4]; або в процеси нарощування військової потуги через відстоювання геополітичних інтересів через посилення двосторонніх відносин (приміром, як це робить В'єтнам у співробітництві з РФ); або є включеними безпосередньо у військові конфлікти через існуючу залежність від провідних акторів міжнародних відносин (приміром, як це робить Туреччина).

За існуючих тенденцій важко переоцінити значення дослідження можливостей співробітництва або прихованого протистояння Китаю та Індії з огляду на існуючі військово-політичні тенденції розвитку їх взаємовідносин. Очевидно, що напрямки взаємодії двох великих держав викликають зміни політико-економічних відносин менших країн регіону, позначають динаміку їх економічного розвитку та взаємодії, участь у військово-політичних договорах та реалізацію безпекової політики від поміркованої дипломатичної до агресивно військової. Відтак, наведеним визначається актуальність обраної теми.

Аналіз попередніх досліджень. Серед дослідників, які зосередили увагу на вивченні тенденцій сучасного глобалізованого світу з огляду на зростаючу роль у ньому азійських країн, головним чином, Китаю, Індії, країн Південно-Східної Азії, слід назвати вітчизняних дослідників, таких як С.О. Шергін [3], Н. Д. Городня [4], А. З. Гончарук [5], О. І. Лукаш [6], О. М. Олійник [7], які у своїх наукових доробках виділяють фактори, які впливають на перебіг політико-економічних змін у передових країнах азійського регіону, досліджують чинники становлення та перспективи розвитку в сучасному взаємозалежному світі таких провідних гравців, як Індія та Китай.

Беззаперечним залишається значення досліджень, присвячених аналізу економічних чинників піднесення Китаю як провідного військово-політичного гравця у Південній Азії. Слід виділити дослідження докторів Педагогічного університету Центрального Китаю Тана Сюебіна та Ханя Сяоданя [8], а також праці Пей Чанхуна, Чжен Веня [9], Янлінга Шана [10]. Особливої уваги заслуговує колективна монографія, підготовлена колективом Інституту Далекого Сходу РАН «АСЕАН в началі ХХІ века. Актуальные проблемы и перспективы» [11], в якій, зокрема, аналізуються відносини країн Південно-Східної Азії (країн-членів АСЕАН) з Китаєм, Індією, США та Японією. У ній також розглядається безпекова складова формування взаємовідносин згаданих країн.

Окремої уваги заслуговують праці вчених, які наголошують на необхідності вивчення взаємовідносин Індії та Китаю, як провідних гравців азійського світу ХХІ століття. Це передусім дослідження А. Володіна [12], Хо Ши Квая [2]. Утім науковий інтерес більшості дослідників зосереджений переважно на актуальній проблематиці військово-політичних взаємовідносин Китаю та США [3—5, 11]. Водночас дослідження присвячені аналізу чинників економічного піднесення Китаю не розкривають впливу останніх на формування політичних відносин країн регіону у військово-політичному контексті. З огляду на це вважається, що проблематика взаємовідносин Китаю та Індії у військово-політичному контексті заслуговує більшої уваги, оскільки дозволяє виявити об'єктивні чинники, що формуватимуть надалі структуру безпекових відносин країн у регіоні.

Мета статті. З огляду на важливість окреслення перспектив китайсько-індійських взаємовідносин у контексті формування військово-політичних проблем цих держав визначити, по-перше, підґрунтя та тенденції проблем військово-політичного характеру, які традиційно існують між Китаєм та Індією, з'ясувати їх вплив на перебіг політико-економічних подій сьогодення. По-друге, виокремити чинники військово-політичного характеру, які впливають на формування китайсько-індійських взаємовідносин. По-третє, показати перспективи попередження або вирішення існуючих проблем політичного характеру, які гальмують співробітництво двох великих держав.

Основні результати дослідження. На думку дослідників, зокрема, С. О. Шергіна [3], Н. Д. Городньої [4], Л. Є. Васильєвої [11], руйнування біполярної системи міжнародних відносин сприяло зниженню рівня військової конфронтації в азійському регіоні. У політико-військовому плані регіон Південної та Південно-Східної Азії розглядався багатьма аналітиками, зокрема такими, як А. З. Гончарук, Є. Кобелев, І.Є. Лоссовський, як такий, що знаходиться у відносній стабільності та врівноваженій геополітичній ситуації. Проте такий стан виявився тимчасовим і ненадійним. Процеси глобалізації сприяли хаотизації між-

народного середовища, і це відповідним чином відобразилось в азійському регіоні. Нині непевність у взаємовідносинах прослідковується, зокрема, у двосторонніх відносинах провідних гравців регіону Південна Азія — Китаю та Індії. Як показали попередні дослідження, в геополітичному плані ця непевненість створюється через такі чинники, як могутній розвиток Китаю, не завжди зрозуміла позиція США щодо військово-політичної участі в регіоні тощо. Ризик потенційних кризових ситуацій у регіоні провокує невизначеність малих держав щодо участі у тих чи тих політичних та економічних проектах

Щодо Індії та Китаю, то вони мають тривалий досвід взаємного співробітництва. Відносини країн отримали оформлення після визначення Індією незалежності. В 1950-у році Індія стала однією з перших країн, яка відмовилася від зв'язків із Китайською Республікою та визнала уряд КНР як законний. Нині Індія та Китай є найбільш населеними країнами, які також мають економіки, що розвиваються надшвидкими темпами. Економічне зростання позначається передусім на міжнародному впливі Китаю на Індію, наслідком чого стає зростання їх двосторонніх відносин.

Разом з тим, на 1950-ті рр. припадають перші конфлікти між державами, які були обумовлені територіальними суперечками між двома країнами і надалі стали потужним чинником гальмування політико-економічних відносин. Підвалини конфлікту закладалися в колоніальний період. Так, в 1914 р. адміністрація Британської Індії дипломатичним шляхом нав'язала Китаю договір про кордон між своїми володіннями і незалежним на той час Тибетом. У результаті була підписана Сімльська конвенція, яка закріпила кордон між Індією і Тибетом по лінії Мак-Магона.

Фактичне ж протистояння між Індією і Китаєм почалося після входження Тибету до складу Китаю в 1950 році, коли китайська армія почала контролювати кордон з Індією. У цей час Д. Неру дипломатично визнав за Китаєм право на Тибет, поставивши таким чином Індію у невигідне становище. Так, із визнанням Тибету у складі Китаю одразу виникло питання перегляду китайсько-індійського кордону. Китай не визнавав лінію Мак-Магона, висловлюючи позицію, що Тибет не мав права підписувати конвенцію в Сімлі, оскільки будучи частиною Китаю, не мав суверенітету [13]. Восени 1962 року суперечка переросла у прикордонну війну, яка мала негативні наслідки для індійської сторони. Конфліктна територія Аксай Чин була зайнята китайськими військами. Ускладненню взаємовідносин між країнами також сприяло розташування резиденції Далай-ламі в Індії в 1959 році.

Відтак відносини між Китаєм та Індією з 1950-х рр. позначились прикордонними суперечками, в результаті яких відбулося три великих військових конфлікти: китайсько-індійські прикордонні війни в 1962 році, 1967 році та в 1987 році. За часів біполярної міжнародної системи країни довгий час перебували на межі перманентних військових конфліктів, що виявили себе в якості впливового чинника (поряд із прихильністю до різних політичних таборів) щодо стримування двосторонньої конструктивної взаємодії.

Тим не менш, з кінця 1980-х років країни почали розширювати дипломатичні та економічні зв'язки. Із 2009 року Китай став одним із найбільших торговельних партнерів Індії. Так, у червні 2012 року Китай заявив, що «китайсько-індійські зв'язки можуть стати найважливішим двостороннім партнерством

століття» [14]. У цьому ж місяці Вень Цзяюбао і Манмохан Сінгх під час наради домоглися поставити перед собою мету збільшити до 2015 р. обсяг двосторонньої торгівлі між країнами до 100 млрд долл. США.

Утім, не дивлячись на зростаючі економічні та стратегічні зв'язки, існує низка чинників як економічного, так і військово-політичного характеру, що гальмують розвиток взаємовідносин між Індією та КНР. Перш за все це те, що фактичне зростання двосторонньої торгівлі держав не впливає на її конструктивний характер, оскільки Індія стикається з величезним дисбалансом торгівлі на користь Китаю. Причини цієї тенденції є об'єктивними. Оскільки товарна структура та кількість експорту прямо залежить від того, як складається структура національної промисловості, тобто, чи домінують у ній видобувна чи обробна галузі, та яка з галузей має більше можливостей для нарощування експорту. Економіки країн унаслідок їх господарського оформлення по різному реагують на виклики світової торгівлі. Відтак, китайський товарний експорт набагато більше індійського: доля обробної промисловості в структурі економіки Китаю набагато вище, ніж в Індії, де державна політика спеціально заохочує розвиток сфери послуг [8]. Відтак зберігається певного роду залежність, або, інакше кажучи, «вторинність» Індії в економічних відносинах з КНР.

Важливим чинником, що впливає на розвиток політико-економічних відносин країн, є і те, що до нинішнього часу Індія та Китай не розв'язали свої давні прикордонні конфлікти. Природа їх виникнення говорить як про уразливість обох країн у розв'язанні конфлікту, так і про існування об'єктивного підґрунтя для кожної із сторін щодо відстоювання власних інтересів. Зрештою, нині як Індія, так і Китай невпинно укріплюють військову інфраструктуру вздовж прикордонних районів, подразнюючи одне одного військовим потенціалом. Нині усі дипломатичні зусилля країн, які набрали особливої активності з 2010 року, не дали позитивних результатів у розв'язанні конфлікту.

Крім того, Індія всіляко намагається «відтіснити» Китай у взаємовідносинах з Пакистаном. Одним із джерел занепокоєння країни виступає Белуджистан. Нині це відстала в соціально-економічному відношенні провінція Пакистану, в якій відчувається нестача питної води та сучасних комунікацій. Водночас вона багата на корисні копалини, такі як мідь, золото, срібло, залізна руда, цинк, хром, кам'яне вугілля, природний газ, напівдорогоцінне каміння тощо.

Хоча Белуджистан знаходиться переважно на території Пакистану (частково займає також Іран), основними гравцями за цю територію виступають Китай та Індія. Пакистанський Белуджистан займає вигідне географічне положення — це вихід на узбережжя Аравійського моря та Індійського океану, де розташовані порти Ормара, Дживані. У 2002 р. Китай побудував порт Гвадар, третій найбільший порт після Карачі та Касиму, який є стратегічно важливим для нього з кількох причин. Перш за все, він є місцем для кораблів ВМФ, транспортним коридором для західного Китаю, з'єднувальним ланцюгом Іран — Пакистан. Відтак він виступає в якості додаткової вісі китайського трансконтинентального проекту.

Індія розглядає провінцію Белуджистан у якості інструменту реалізації власних геополітичних інтересів. Об'єктом її уваги є порт Чахбехар. Індія та Іран домовились разом розвивати його ще в 2003 році. Проте економічні санкції проти іранської ядерної програми заважали цьому. Тепер в умовах зняття санк-

цій співробітництво знову набуває актуальності. Наприкінці серпня 2015 року президент Ірану Хасан Рухані запропонував розширити участь індійських компаній у розвитку порту Чахбехар, а також інвестувати в інфраструктуру регіону фінанси на суму 8 млрд долл. Відповідну заяву зробив іранський посол в Індії Голам-Реза Ансарі. Як один із найбільших портів Ірану, Чахбехар оснащений для прийому океанських кораблів і є одним із ключових елементів транспортного коридору «Північ — Південь».

Для Індії порт Чахбехар є вигідним, тому що дозволяє коротким шляхом доставляти вантажі до Афганістану, Росії та Середньої Азії, виключаючи транзит через Пакистан. Таким чином, на території Белуджистану стикаються як власне безпекові, так політико-економічні інтереси Китаю та Індії. Від можливості їх розв'язання залежить динаміка взаємовідносин Китаю, Індії, Ірану, Пакистану. Важливо також відзначити, що самостійно країни не зможуть розв'язати проблему переважаючого впливу на Белуджистан. Вочевидь, кожній із них необхідно буде шукати шляхи дипломатичних взаємовідносин з іншими впливовими гравцями регіону, а також безпосередньо з країнами, що мають зацікавленість у цій проблематиці.

Варто сказати, що у довгостроковій перспективі Китай не зацікавлений у погіршенні взаємовідносин з Індією або ескалації застарілих територіальних конфліктів для отримання певних геополітичних переваг. Натомість нині Китай зближується з Індією, щоб не дати їй розвивати співробітництво з азійськими країнами, які є потенційними супротивниками Китаю. Відтак Китай всіляко гальмує взаємовідносини Індії та Японії. Китай вважає Японію країною, яка загрожує його національній безпеці. Один із представників китайського генералітету відзначав: «Якщо Сполучені Штати — це стратегічний виклик для нас у довгостроковій перспективі, то Японія — реальна загроза, яку не можна ігнорувати». Китайці говорять про те, що «половини або навіть третини китайської армії буде достатньо щоб розгромити Японію». Отже з огляду на зростаючий фактор військово-політичного протистояння Китаю і США та занепокоєння політичної верхівки Китаю взаємовідносинами з Японією, конфліктні кордони з Індією у Гімалаях, як це вважається на рівні керівництва країни, не заважатимуть співробітництву двох країн.

Тільки в першій половині 2014 року представники Індії та Китаю підписали в Делі близько 12 ділових договорів. Завдяки ним Індія отримала допомогу у модернізації залізничної системи країни, у будівництві промислових зон у штатах Гуджарат і Махараштра. Також Індія отримує вигідні умови для експорту сільськогосподарської та фармацевтичної продукції. Крім того Індія та Китай підписали договір на суму більше 3 млрд дол. щодо оренди повітряного транспорту та розвитку телекомунікаційної сфери. Під час візиту Си Цзиньпіну у вересні 2014 р. до Індії голова КНР підкреслив, що між «Китаєм — світовою фабрикою» та «Індією — офісом планети» необхідно створити найконкурентоспроможнішу виробничу базу та найпривабливіший ринок для споживачів усього світу.

Слід відзначити, що за останні 14 років китайські інвестиції в Індію склали всього 700 млн дол. Водночас Моді шукає доступ на китайський ринок для інформаційних послуг, технологій і фармацевтичних товарів. Експерт з Шанхайського інституту міжнародних досліджень Чжао Ганьчен вважає, що обидві

сторони все ж таки можуть співробітничати, не дивлячись на існуючі прикордонні суперечки та безпекові виклики геополітичного характеру. Військовий спеціаліст з Пекіну відзначив, що Китай хоче знизити територіальну напругу у відносинах з Індією, побоюючись її зближення з Японією.

Не випадково більшість аналітиків в науковому співтоваристві єдині у розумінні того, що ідеальним для стратегічної стабільності в регіоні були б взаємовідносини «Китай — Японія — США» [11, с. 49], проте в дійсності Китай веде власну гру за паритет в азіському регіоні.

Так, іншим важливим чинником, що провокує нестабільність китайсько-індійських відносин, є активність Китаю в Індійському океані. Треба відзначити, що Індія і Китай мають різні географічні зони морських інтересів, і обом країнам незручно є присутність на власних театрах іншого морського впливу.

Стурбованість Індії щодо китайської військової модернізації та нарощування морських сил привела Делі до послідовного заперечення дій Пекіну в Індійському океані, особливо участі у питаннях морського управління в регіональних інститутах, таких як Асоціація регіонального співробітництва з країнами Індійського океану (АРСІО). Китайська активність сприймається індійською стороною як поступка зростаючому дипломатичному та економічному авторитету Китаю. Китай у свою чергу занепокоєний перманентною військово-морською присутністю Індії в Південно-Китайському морі та її зростаючою активністю у країнах Індокитаю, які КНР розглядає як свою історичну сферу впливу [12, 98].

Разом з тим із прагматичних міркувань Індія все частіше демонструє готовність розглядати морські проекти Китаю. Під час 17-ї зустрічі спеціальних представників Китаю та Індії з прикордонних проблем у лютому 2014 р., Індія виявила готовність приєднання до «Морського Шовкового Шляху» — грандіозного морського проекту, запропонованого Пекіном. З цим проектом пов'язуються сподівання на розвиток торгівлі, інфраструктури та інтеграції. Водночас, як відзначають аналітики, Індія з обережністю віднеслася щодо активних ініціатив у цьому проекті.

Неоднозначне ставлення Індії до участі у масштабному проекті «Морського шовкового шляху» (МШШ) має глибинні причини. Проект МШШ, який доповнює інший проект — «Новий шовковий шлях», є економічною ініціативою з розвитку регіону, який проходить уздовж давнього шляху, що поєднує Західний Китай з Південною та Центральною Азією. Але на відміну від «Нового шовкового шляху» МШШ несе вигоду вже в короткостроковій перспективі. Обіцяний комерційний прибуток став головною причиною підтримки проекту Індією. Водночас треба відзначити, що фінансові вигоди мають свою ціну та мають довгострокові наслідки, які відображаються у регіональній морській безпеці.

Так, проект «Морського шовкового шляху» включає будівництво портів, логістичних центрів, складських приміщень та зон вільної торгівлі. Іншою проблематичною стороною цього проекту є те, що він є провідником китайської «м'якої» політики. Пропонуючи відповідну ініціативу, яка є вигідною як для Індії, так і для інших країн регіону, Пекін намагається укріпити свій імідж доброзичливої держави.

Важливим чинником, що обумовлює певну нестабільність політико-економічних відносин Китаю та Індії, є також те, що військові бази КНР розташовані фактично по колу кордонів Індії. Так, військово-морська доктрина КНР

«Шлях перлини» передбачає створення баз для флоту в місцях, які є життєво-важливими для морських комунікацій, по яким енергоресурси поступають у Китай з Перської затоки. Не маючи можливості розташувати відповідні військові бази навколо Китаю, Індія почала нарощувати військово-морський потенціал. З 2013 р. Індія наздогнала Китай за тоннажем крейсерів-авіаційних носіїв, а за кількістю нових військових замовлень навіть перегнала свого суперника. Відтак країна приймає виклики «зростаючого» Китаю, але не в змозі сама їх створювати для провідного гравця сучасних міжнародних відносин, залишаючись залежною у двосторонніх відносинах.

Висновки. Важливим чинником, що впливає на розвиток політико-економічних відносин країн залишається, по перше, те, що до нинішнього часу Індія та Китай не розв'язали давні прикордонні конфлікти в Гімалаях. Жодна з сторін не зацікавлена у погіршенні ситуації на кордоні. Водночас невирішеність прикордонних спорів говорить про відсутність з обох боків бажання поглиблювати та вдосконалювати структуру взаємних відносин, а отже очевидною залишається тенденція до пролонгації взаємовідносин двох країн на існуючому рівні.

По-друге, на користь відсутності у найближчій перспективі прискореної динаміки у розвитку господарсько-економічних взаємовідносин між двома країнами говорить той факт, що останні кілька років два провідних гравці всіляко намагаються укріпити свої військові та стратегічні економічні позиції в регіоні спільних інтересів.

З огляду на це, природним є нарощування присутності Китаю та Індії на стратегічно важливих для них територіях, таких, приміром, як Белуджистан. Для Китаю закріплення на цій території означає посилення китайського трансконтинентального проекту. Для Індії — це вигоди торговельно-економічних відносин з Афганістаном, Росією та з країнами Азії і, зрештою, це виклик з боку Китаю щодо необхідності посилення військово-політичної присутності країни в регіон (за існуючих тенденцій у міжнародних відносинах), який Індія зобов'язана прийняти як велика регіональна держава.

Важливим чинником, що посилює незбалансованість китайсько-індійських відносин є до того ж активність Китаю в Індійському океані, який Індія традиційно вважає територією своїх інтересів. Як економічна, так і військова присутність КНР у вигляді проектів «Нового шовкового шляху» або «Морського шовкового шляху» та дій у контексті військово-політичної доктрини «Шлях Перлини» не мають для Індії переконливого значення в контексті розвитку господарсько-економічних відносин, оскільки порушують безпековий баланс у регіоні на користь Китаю. Підтвердженням цього виступають стримані кроки уряду Індії щодо підтримки вищезгаданих проектів або заперечення участі КНР в організаціях регіональної морської безпеки.

Важливим чинником, що впливає на взаємовідносини Китаю та Індії, виступають Сполучені Штати. Саме їх присутність у регіоні визначає конфігурацію взаємовідносин між країнами Південної Азії та динаміку двосторонніх відносин Китаю та Індії. З огляду на це природною є позиція Китаю щодо утримання Індії в «колі свого зору» для того, щоб не дати їй зблизитися з потенційними супротивниками та конкурентами Китаю, так, як це виглядає, приміром, у випадку взаємовідносин Китаю, Індії та Японії та Індії і країн Індокитаю.

Деякі аналітики стверджують, що в майбутньому наближається період холодної війни між Індією і Китаєм. Водночас очевидним залишається факт того, що створення в Азії військових блоків на чолі з Індією або Китаєм не є можливим, оскільки, як показує дійсність, для економічного або військового протистояння країн немає чинників, які б спонукали останніх для відповідних дій.

Єдиний гравець у цьому регіоні, який має змогу і фактично зацікавлений у створенні військової коаліції — США, у якого є союзницькі зобов'язання з Японією, Австралією, Новою Зеландією, Південною Кореєю та Філіпінами. Що ж стосується Індії та Китаю, то вони не знаходяться в стані тотального протистояння, оскільки не мають як ресурсів, так і достатнього політичного впливу, який дозволив би їм створити відповідне протистояння. Можливо припустити виникнення збройних конфліктів на кордонах, проте економічні інтереси та економічні досягнення останніх років за таких обставин можуть бути зведені нанівець, що не відповідає стратегічним інтересам двох великих держав.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Мирский Г.* Ближневосточные потрясения и западный мир / Г. Мирский // *Мировая экономика и международные отношения.* — 2013. — № 2. — С. 51—63.
2. HoSiQuy. The debate over Asia's century / HoSiQuy // *Vietnam social sciences.* — Hanoi, 2013. — № 3 (155). — P. 1—12.
3. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / За заг. ред. Б. Гуменюка і С. Шергіна: Монографія. — К.: Університет «Україна», 2009. — 508 с.
4. *Городня Н. Д.* Східна Азія у зовнішній політиці США (1989—2013 рр.): Монографія. — К.: Принт-Сервіс, 2014. — 528 с.
5. *Гончарук А. З.* Азіатський вектор зовнішньої політики України: новий прагматизм / А. З. Гончарук // *Стратегічні пріоритети.* — 2011. — № 2. — С. 168—176.
6. *Лукаш О. І.* Індія і Китай як визначальні джерела створення нового світового порядку: на шляху мирного співіснування та мультикультурної демократії / О. І. Лукаш // *Глобальна периферія в XXI ст.: засади, закономірності та умови цивілізаційного ренесансу: Збірник наукових праць.* — К.: Lat&K, 2014. — С. 203—224.
7. *Олійник О. М.* Модель розвитку економіки Китаю: досвід запобігання кризовим процесам / О. М. Олійник // *Сучасні тенденції трансформації світової фінансової системи: Монографія / Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України.* — К., 2014. — С. 45—50.
8. *Тан Сюебін, Хань Сяодань.* Вплив світової кризи на імпорتنу та експортну торгівлю Китаю: Кількісний аналіз на основі використання методів багато параметричного згладжування / Тан Сюебін, Хань Сяодань // *Гоцзі мао венті.* — Пекін, 2011. — № 4. — С. 3—14. (кит. мова).
9. Пей Чанхун. Чжен Вень. Теоретичний аналіз масштабів китайського експорту товарів обробної промисловості: 1985—2030 рр. / Пей Чанхун. Чжен Вень // *Цзінцзі яньцзю.* — Пекін, 2012. — № 11. — С. 18—33. (кит. мова).
10. Yunling Zhang Emerging Force: China in the Region and the World // *Global Asia.* — 2011. — Vol. 6, N. 4. — P. 18—21.
11. АСЕАН в начале XXI века. Актуальные проблемы и перспективы / Отв. ред. Е. В. Кобелев, Г. М. Локшин, Н. П. Малетин. — М.: ИД «Форум», 2010. — 368 с.
12. *Володин А.* Эволюция внешнеполитической стратегии Индии / А. Володин // *Мировая экономика и международные отношения.* — 2013. — № 2. — С. 9—103.

13. Унникришнан Нандан, Пурушотханам Ума. Перспективы индийско-китайских отношений [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://russiancouncil.ru/inner/?_4=4189#top
14. Pandit Rajat, Parashar Sachin. US, China woo India for control over Asia-Pacific // *The Times of India*. — 2012. — June, 7. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.indiatimes.com>
15. «Новая эра в отношениях»: Китай вложит 20 млрд долларов в экономику Индии на фоне территориальных разногласий. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.newsru.com/world/18sep2014/indiachina.html>

REFERENCES

1. Mirskii, G. (2013). Shocks of Middle East and Western world. *Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia. (Worlds economy and International Relations)*, 2, 51-63(in Rus.)
2. Ho Si Quy. (2013). The debate over Asia's century. *Vietnam social sciences*, 3 (155), 1—12.
3. Gumeniuk, B., & Shergin, S. (Eds.) (2009). *Globalization and Modern International Process*. Kyiv: Universytet «Ukraina» (in Ukr.).
4. Gorodnia, N. (2014) *East Asia is in the foreign policy of the USA*. Kyiv: Print-Servis (in Ukr.).
5. Goncharuk, A. (2011). Asian vector of foreign policy of Ukraine. *Strategichni priorytety (Strategic priorities)*, 2, 168 — 176(in Ukr.).
6. Lukash, O. (2014). India and China as definition component of a new world order creation: on the way of peaceful coexistence and multicultural democracy. In Gura V. (Ed.), *Global periphery is in XXI century: foundations, appropriateness, and terms of civilization renaissance* (pp. 203 -224). Kyiv: Lat&K. (In Ukr.).
7. Oliinyk, O. (2014). The model of development of economy of China: experience of prevention of crisis processes In *Modern tendencies of transformation of the world financial system* (pp. 45 — 50). Kyiv: Institute of world economy and international relations, National Academy of sciences of Ukraine (in Ukr.).
8. Tan Siuebin, & Han Siaodan. (2011). Influence of world crisis on the imported and export trade of China. Quantitative analysis on the basis of methods of the self-reactance smoothing out. *Goczi mao venti*, 4, 3-14 (In Chin.).
9. Pei Chanhiun, & Chzen Veni. (2011). Theoretical Analysis of scales of the Chinese export of commodities of manufacturing industry: 1985 — 2030. *Czinczi yiancziu*, 11, 18-33 (In Chin.).
10. YunlingZhang (2011). EmergingForce: ChinaintheRegionandtheWorld. *GlobalAsia*, 6,(4), 18 — 21.
11. Kobelev E. et al. (Eds.) (2010). *ASEAN at the beginning of 21 century. Urgent issues and prospects*. Moscow.: Forum (In Rus.).
12. Volodin, A. (2013). The Evolution of strategy of foreign policy of India. *Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia. (Worlds economy and International Relations)*, 2, 93 — 103. (in Rus.).
13. Unnikrishnan, Nandan, & Purushothanan, Uma. *Prospects of the Indian and Chinese relations*. Retrieved from http://russiancouncil.ru/inner/?_4=4189#top (In Rus.).
14. Pandit, R.,& Parashar, S.(2012, June 7). US, China woo India for control over Asia-Pacific. *The Times of India*. Retrieved from<http://www.indiatimes.com>
15. «A New Era is in relations»: China will invest 20 milliards of dollars into economy on the background of territorial disagreements. Retrieved from <http://www.newsru.com/world/18sep2014/indiachina.html>